

دفترت
و جای

ورزش در تاریخ ایران

مهرداد خدا بخشی

www.ketab.ir

سرشناسه: خدابخشی، مهرداد، ۱۳۴۸ -

عنوان و نام پدیدآور: ورزش در تاریخ ایران / تهیه و تنظیم مهرداد خدابخشی.
مشخصات نشر: تهران: وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، معاونت فرهنگی و اجتماعی، دفتر برنامه‌ریزی
اجتماعی و مطالعات فرهنگی با همکاری پژوهشکده تربیت‌بدنی و علوم ورزشی، ۱۳۹۰.

مشخصات ظاهری: ۱۰۰ ص.؛ جدول

فروست: دانستنی‌های ایران.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۷۵۳-۲۴-۰۰

وضعیت فهرست‌نویسی: فیا

موضوع: ورزش -- ایران -- تاریخ

شناخته افزوده: ایران، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، دفتر مطالعات و برنامه‌ریزی فرهنگی و اجتماعی

رده بندی کنگره: ۱۳۹۰ ۴/۳۶۵۷ GV

رده بندی دیویی: ۷۹۶/۰۹۵۵

شماره کتابشناسی ملی: ۲۲۸۳۷۱

دانستنی‌های ایران

(ورزش در تاریخ ایران)

تهیه و تنظیم: مهرداد خدابخشی

ناظر علمی: هدیه عبداللهی

ناشر: دفتر مطالعات فرهنگی و برنامه‌ریزی اجتماعی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

با همکاری پژوهشکده تربیت‌بدنی و علوم ورزشی

ویراستار ادبی: حمیرا حاجی‌پروانه

مدیر هنری: حسین براتی

صفحه آرای: فهیمه سایر

چاپ اول: پاییز ۱۳۹۰

شمارگان: ۳۰۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۷۵۳-۲۴-۰۰

فهرست مطالب

۸	پیشگفتار
۱۳	مقدمه
۱۴	ورزش در ایران باستان
۱۵	اسب سواری
۱۶	تیر اندازی (کمانداری)
۱۷	جنگل بازی
۱۸	شنا
۱۹	کشتی و رور آزمایی
۲۰	شکار و نبرد با دزدگان
۲۰	قیقاج زنی
۲۱	شمشیر بازی
۲۱	گردونه رانی
۲۲	زوبین اندازی
۲۲	سحر خیزی (زود خیزی)
۲۲	دو و میدانی
۲۳	شطرنج
۲۳	ورزش در ایران پس از اسلام
۲۶	ورزش باستانی (زورخانه‌ای)
۲۷	آداب و رسوم زورخانه
۲۹	ساختمان زورخانه

۳۰	لوازم و آلات زورخانه
۳۰	سنگ
۳۰	تخته سنو
۳۰	میل
۳۱	کباده
۳۱	موسیقی و شعر زورخانه
۳۱	دعا کردن
۳۲	گل کشتی
۳۲	گلریزان
۳۳	پهلوانان حماسی، سنتی و معاصر
۳۳	رستم دستان
۳۴	پهلوان پوریای ولی (محمود خوارزمی)
۳۵	جهان پهلوان غلامرضا تختی
۳۶	اشکال پهلوانی
۳۷	فتیان
۳۸	عیاران
۴۱	شاطران
۴۲	لوطیان
۴۳	ورزش های سنتی، بومی و محلی
۴۳	ورزش های بومی

۴۴	ورزش های محلی
۴۴	ورزش های سنتی
۴۴	کشتی های محلی
۴۵	بازی های محلی
۴۷	ورزش همگانی
۴۸	ورزش صبحگاهی
۴۸	طناب کشی
۴۸	پرواز بادبادک ها
۴۹	بازی های رایانه ای
۴۹	راگ فومال
۴۹	چوگو
۵۰	دارت
۵۰	یوگا
۵۱	پيلاتس
۵۱	طناب زنی
۵۱	ماه گیری
۵۲	آلیش
۵۲	رشته ورزشی بومی و محلی
۵۳	لوچو
۵۳	سپک تاکرا
۵۳	ورزش آتش نشانان

۵۴	فریزی
۵۴	پینت بال
۵۴	فوتبال دستی
۵۴	ورزش بانوان
۵۶	ضرورت ورزش زنان
۵۸	بازی‌های بانوان کشورهای اسلامی
۶۵	ایران در بازی‌های آسیایی
۶۶	المپیک
۶۷	المپیک باستان
۶۸	المپیک نوین
۶۹	اهداف نهضت المپیک
۶۹	سوگند المپیک
۶۹	نماد المپیک نوین
۷۰	المپیک زمستانی
۷۱	حضور ایران در بازی‌های المپیک
۷۷	پارالمپیک (بازیهای المپیک معلولین)
۸۰	فدراسیون‌ها
۸۲	ورزش از دیدگاه بزرگان و اندیشمندان
۸۵	ورزش و سیاست
۹۳	منابع و مآخذ

پیشگفتار

اگر مردمی را که در یک قلمرو سیاسی مشخص زندگی می‌کنند یک ملت به حساب آوریم، هویت ملی عبارت از احساس تعلق و تعهد اعضای آن جامعه به نمادهای فرهنگی و ملی شامل هنجارها، ارزشها، زبان، دین، ادبیات و تاریخ است که موجب تمایز آن از دیگر جوامع و در عین حال موجب انسجام و همبستگی اجتماع بزرگ ملی می‌گردد. در دنیای معاصر کشور یا دولت - ملت مهمترین واحد سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی می‌باشد و مهمترین وجه هویت جمعی افراد نیز به واسطه همین واحد و در داخل آن شکل می‌گیرد. هویت ملی همچون مفهوم فرهنگ، جامعه و ملت دارای خصلتی زمانی و فرانسالی است. یعنی تداوم زمانی و نسلی دارد. از یک سو ریشه در گذشته مشترک و از سوی دیگر رو به آینده مشترک دارد. آن بخشی که مربوط به گذشته مشترک است، میراث مادی و معنوی است که از نسل‌های پیشین به جا مانده است. اسطوره‌ها، شخصیت‌ها و حوادث تاریخی در زمره میراث معنوی محسوب می‌شوند که خاطرات جمعی و عشق و نفرت‌های مشترک یک ملت را به وجود آورده و سبب استمرار و تداوم هویت ملی می‌گردد. سرزمین مشترک و جغرافیا نیز میراث تاریخی مشترک است که تاثیر هویت بخش عمیقی دارد. آینده مشترک نیز عبارت از سرنوشت مشترکی است که یک ملت انتظار آن را می‌کشد و موجب استمرار هویت ملی آنان می‌گردد.

در همین راستا، میزان اولویت و ارجحیت هویت ملی برای هر فرد تابعی از کم و کیف و درجه ای از تعلق و وابستگی است که وی به کشور و میهن خود دارد. بدین معنا که هر

قدر عضویت فرد در واحد ملی خود ریشه دارتر و عمیق تر باشد و با تعهد و تعلق بیشتری همراه گردد، هویت ملی او در مقایسه با سایر اجتماعاتی که در آن عضویت دارد، اعم از گروه‌ها و اجتماعات فروملی و یا فراملی، از عمق، برجستگی و اهمیت بیشتری برخوردار خواهد بود. در حقیقت، رابطه میان افراد و جامعه رابطه ای دو سویه می‌باشد؛ از یک سو افراد با اخذ عناصر فرهنگی افتخار و هویت کسب کرده و در مسیر تعالی فردی قدم برمی دارند و از سوی دیگر خود با غنی تر ساختن فرهنگ و جامعه و افزودن بر ثروتهای مادی و معنوی آن، مسیر تکامل و تعالی جمعی جامعه را فراهم می‌سازند.

عامل کلیدی توضیح دهنده این ارتباط دوسویه، معرفت و شناخت است. هر قدر اعضای جامعه شناخت بیشتری نسبت به عناصر فرهنگی، ارزشها، آداب و رسوم، آیینها، ظرفیتهای و ... جامعه خود داشته باشند، هم خودشان در طی مسیر تعالی موفق تر خواهند بود و هم احساس دلبستگی و تعلق بیشتری به جامعه و سرنوشت آن داشته و منشأ خدمات بیشتری برای آن خواهند شد. همچنین شناخت بهتر و بیشتر جامعه، ابزارهای مؤثری را در اختیار مسئولان و افراد قرار می‌دهد تا تصمیمات متناسب با جامعه گرفته شود و کارایی اقدامات و تصمیم هایشان نیز بالا رود.

در مورد ایران هم این سخنان صادق است. جامعه ایرانی جامعه ای بسیار کهن است و آثار باستانی فراوانی را از تمدن های گذشته به یادگار دارد؛ عناصر فرهنگی پایدار و کهنی در این سرزمین وجود دارد که تجلیات و مظاهر تمدن عظیم اسلامی- ایرانی است. این عناصر سینه به سینه و نسل به نسل منتقل شده و هنوز هم در جامعه ایرانی و ادبیات بسیار غنی آن رایج است. همچنین موقعیت خاص جغرافیایی، ظرفیت ها و منابع مادی و انسانی و ... همگی حوزه هایی هستند که مطالعه عمیقی را می‌طلبند و جامعه ی ایرانی برای ایفای نقش در جهان امروز و حرکت در مسیر توسعه و تعالی باید شناخت همه جانبه ای در این زمینه ها کسب کند.

در همین راستا، قشر دانشجو به عنوان قشر تحصیل کرده و اثر گذار و مدیر آینده، مسئولیتی مضاعف در این خصوص دارد و باید شناخت بیشتر، عمیق تر و وسیع تری درباره خصوصیات و سرمایه‌های فرهنگی و تمدنی کشور خود داشته باشد. به منظور ارتقای سطح آگاهی دانشجویان در خصوص کشورشان، کارهای متعددی

در سطوح مختلف می‌توان انجام داد و مسئولین بخش‌های مختلف دانشگاه به تناسب جایگاه خود وظایف متفاوتی بر عهده دارند. با این حال اقداماتی هم در سطح عمومی دانشگاه‌ها و برای کلیه دانشجویان باید انجام شود که علاوه بر آگاهی‌افزایی، به ایجاد دغدغه، علاقه و احساس نیاز به این مسأله در دانشجویان بینجامد، بطوری که پس از آن دانشجو خود قدم‌های بعدی را بردارد.

معاونت فرهنگی و اجتماعی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری در زمینه هویت بخشی به دانشجویان و ارتقاء آگاهی این قشر در رابطه با فرهنگ و تمدن ایران اسلامی برنامه‌ها و اقدامات متعددی صورت داده است. یکی از اقدامات مؤثر برای نیل به این هدف این بوده است که برخی دانستنی‌های اساسی در حوزه‌های مختلف ایران‌شناسی به صورت کتاب چاپ و در اختیار دانشجویان قرار گیرد.

خصوصیاتی که این کتاب‌ها دارند، عبارتند از:

الف- موضوعات مختلف را در بر می‌گیرند. تنوع و گستردگی این موضوعات به میزانی است که جنبه‌های مختلف فرهنگی، تمدنی و هویتی جامعه ایران در گذشته و حال را پوشش می‌دهد.

ب- در هر موضوع اطلاعات اساسی و مهم را دارند و این اطلاعات به شیوه‌ای ارائه شده‌اند که پاسخ‌گوی چالش‌های هویتی قشر دانشجو است.

ج- مسیر کسب اطلاعات و آگاهی‌های بیشتر را به دانشجویان نشان می‌دهند.

د- اهدافی که در سایه اطلاعات می‌توان به آنها دست یافت، نشان می‌دهند و موجد انگیزه می‌باشند.

ه- اطلاعات و آگاهی‌هایی را در خود دارند که باعث ایجاد و تقویت احساس هویت ایرانی و افتخار نسبت به ایران می‌شوند.

و- ظرفیت‌های کشور را نشان می‌دهند.

ز- با زبان و قلمی شیوا و مناسب قشر دانشجو بیان شده‌اند.

ح- مستند به منابع معتبر بوده و همچنین منابع و راه‌های کسب اطلاعات بیشتر را در خود دارند.

انتشار این مجموعه کتاب‌ها در حوزه ایران‌شناسی و معرفی جنبه‌های مختلف

فرهنگی و تمدنی ایران به دانشجویان با توجه به یکسری ضرورتها و الزامات صورت گرفته است که اهمیت این اقدام را تبیین می کنند. در همین راستا، ضرورتهای تدوین و انتشار این مجموعه را می توان به شرح ذیل عنوان نمود:

۱- تحکیم هویت ملی دانشجویان، ایجاد حس مسئولیت و تعهد نسبت به کشورشان، تشخیص راههای درست خدمت به میهن و وظایف شان نسبت به آن و آگاهی نسبت به برخی اطلاعات و دانش های اساسی در مورد ایران.

۲- انقلابی که در عرصه ارتباطات، چه از نظر فناوری و چه از نظر محتوایی، اتفاق افتاده است و هر روز در حال گسترش است، قادر است هویت ملی کشورها را با بحران و چالش های جدی مواجه سازد. گسترش ارتباطات و پدیده جهانی شدن که احتمال از هم پاشیدن مرزهای فرهنگی و جذب و ادغام فرهنگ های ضعیف در درون فرهنگ های مسلط را در پی دارد، ضرورت آگاهی بخشی و تعمیق آگاهی نسبت به هویت ملی را دو چندان نموده است.

۳- یکی دیگر از دلایل ضرورت مسأله، تنوع و تکثر فرهنگی ایران و وجود خرده فرهنگ های متنوع در داخل کشور است. تبلور و تجلی این تنوع و تکثر در نظام دانشگاهی کشور می تواند خاستگاه بسیاری از فرصت ها و یا تهدیدات باشد. مسلماً یکی از طرق تبدیل تهدید به فرصت در این زمینه تقویت و تحکیم هویت ملی در دانشجویان از طریق آگاهی بخشی به ایشان نسبت به ابعاد و وجوه مختلف هویت ملی ایرانی می باشد.

۴- یکی دیگر از دلایل اهمیت شناخت و معرفی هویت ملی را باید در جایگاه این مقوله در فرایند توسعه ملی جستجو کرد. هویت ملی در فرایند توسعه اهمیت و جایگاه اساسی دارد. اکنون که جامعه ایران در حال تجربه فرایند توسعه است و مراحل انتقالی اش را طی می کند، بیش از هر زمانی در معرض چالش ها و بحران های مختلف از جمله بحران هویت قرار دارد. عبور سالم و بدون دغدغه از این مرحله نیازمند آماده سازی و آگاهی بخشی به نیروهای فکری و دانشگاهی جامعه نسبت به اهمیت تحکیم هویت ملی می باشد.

با توجه به ضرورتهای فوق، مجموعه دانستنی های ایران جهت تأمین اهداف ذیل تهیه شده است:

۱- تولید مجموعه ای در حوزه ی ایران شناسی که ابعاد مختلف دانستنی های ایران را در موضوعات مختلف معرفی و تبیین نماید.

۲- آگاهی بخشی و تعمیق آگاهی قشر دانشجو جهت کسب شناخت گسترده تر و عمیق تر پیرامون تمدن ایرانی-اسلامی در راستای تحکیم و تقویت هویت ملی دانشجویان.

۳- این مجموعه می تواند علاوه بر مخاطبان داخلی جهت ارتقای آگاهی و نیز تحکیم علقه و علاقه دانشجویان خارج از کشور نسبت به سرزمین و کشورشان مورد بهره برداری قرار بگیرد.

در انتها شایسته است به حکم کرامت تقدیر و تشکر، از تمامی عزیزان و گرانمایگانی که در مراحل مختلف تألیف و تدوین، اجرا، ارزیابی، چاپ و انتشار این مجموعه معاونت فرهنگی و اجتماعی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری را یاری داده اند و بویژه از کارشناسان دفتر مطالعات فرهنگی و برنامه ریزی اجتماعی تقدیر و تشکر را ابراز و اظهار نمایم.

علی آدمی

مدیر کل دفتر مطالعات فرهنگی و برنامه ریزی اجتماعی